

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה
ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה" (במדבר י"ד, ל"ג)

(לב) **ופגריכם אתם**, יפלו במדבר הזה. (לג) **ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה** ונשאו את זנותיכם, עד תם פגריכם במדבר. (לד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום **לשנה יום** לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה, וידעתם את תנואתי.

פסוק ל"ב - "ופגריכם אתם, יפלו במדבר הזה"

יש להבין את הביטוי - **'ופגריכם אתם'**, כי הביטוי - **'אתם'** מתייחס לאנשים חיים, ואילו - **'פגריכם'** מתייחס לאחר המוות? וכן אין לומר שהפגרים יפלו במדבר, אלא האנשים יפלו במדבר ויהפכו לפגרים? וכן המילה - **'אתם'** לכאורה מיותרת.

'אבן עזרא' מפרש: "ופגריכם - שהם אתם". **ואולי**, מתכוון לומר להם, שאתם בחיותכם נמצאים כבר בגדר של פגרים. כי בעצם היו צריכים למות, ולהיות כבר עכשיו פגרים, אך ה' השאיר אותם בחיים לצורך כפרת עונותיהם, או שרשעים בחייהם קרויין מתים.

'בעל הטורים' מסביר שימותו כאשר הם בבריאותם: "ופגריכם אתם - פירוש כאשר אתם בבריאותכם כן תשכיבו עצמכם ותמותו".

'אור החיים' הקדוש מביא בשם **מחכמי קאשטיליא** המגורשים, שפירשו שהמילה - **'אתם'** מוסבת על משה ואהרן שאתם הוא מדבר, שגזר ה' עליהם גם כן שימותו במדבר. ומקשרים זאת לנאמר בפסוק ל"ה: "אם לא זאת אעשה לכל העדה.. יתמו ושם ימותו", שמובא במדרש **'במדבר רבה'** (י"ט, י"ג) בפסוק ויתא ראשי עם (דברים ל"ג, כ"א), שמשא נקבר בעבר הירדן בכדי להביא דור המדבר לעולם הבא, ולזה אם לא היו מתים משה ואהרן במדבר, לא היו חיים דור המדבר. אך **'אור החיים'** הקדוש מעיר שפירוש זה הוא רק על דרך רמז, כי ודאי שלא יאמר פגר על משה ואהרן שגופם אך כמלאכים, גם לא יאמר לשון נפילה על שני מאורי עולם.

פסוק ל"ג - "ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה"

מה פירוש - **'רועים'**, ומדוע התורה משתמשת דווקא בביטוי זה? וניתנו מספר פירושים למילה זאת, כאשר נעדיף פירוש שיבטא התבטאות חיובית על הבנים, כי בפסקה הבאה נעסוק בשאלה למה הבנים צריכים לשאת בעונש.

רועים - נודדים כרועי צאן - **'אבן עזרא'** מסביר שיהיו רועים, כי מנהג **הרועה** שלא יעמוד וינוח במקום. **וב'חזקוני'** מדמה אותם לצאן עצמם: "יהיו רעים - רועים ממש **כצאן** זו פעמים כאן ופעמים כאן, כן יעשו בניכם ינועו הנה והנה עד תם פגריכם".

רועים - מנהיגים - בעל **'צרור המור'** מסביר שהבנים יהיו המנהיגים של אבותיהם.

רועים - ניזונים - בתנ"ך נמצא במספר מקומות את הפועל הזה שבא במובן של **מזונות**. בפרשת **'ויחי'** אומר יעקב: "האלקים הרעה אתי מעודי עד היום הזה" (בראשית מ"ח, ט"ו), ומתרגם **'אונקלוס'** - **'דזן יתי' מלשון מזונות**. וכן אומר דוד המלך: "מזמור לדוד ה' רעי לא אחסר" (תהלים כ"ג, א'). ומתרגם **'יונתן מלשון מזונות'**: "תושבחתא לדוד ה' זן ית עמי במדברא לא חסרו כולא".

רעיון א' - ולפי כל המקורות הללו נסביר גם כאן, שה' אומר שהבנים יהיו **ניזונים מהמן** ארבעים שנה במדבר. אך עדיין יש להבין, מדוע התורה מציינת דווקא את העניין הזה שיהיו ניזונים מהמן. **ונראה לומר**, שבגלל המצב הרוחני הירוד של דור הבנים, שספג השפעה שלילית מדור האבות, ה' רצה שיוזנו במשך ארבעים שנה במדבר מהמן שהוא אוכל רוחני, להעלותם במעלות התורה והיראה. **וב'לקוט שמעוני'** (שמות - פרק יג - רמז רכו) מובא שזו היתה המטרה של ארבעים שנה במדבר: "למה לא הביאן הקב"ה בפשוטה. אלא אמר הקב"ה אם מכניס אני את ישראל בפשוטה, מיד הם מחזיקין איש בשדהו ובכרמו **ובטלין מן התורה**. אלא הרי אני מקיפן במדבר ארבעים שנה כדי **שיאכלו את המן** ושותין מי באר **והתורה נבללת בגופן**. מכאן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר **לא ניתנה תורה לדרוש** אלא לאוכלי המן שניה להם אוכלי תרומה".

"ונשאו את זנותיכם"

רש"י מפרש לפי התרגום: "ונשאו את זנותיכם - כתרנומו ויקבלון ית חוביכון". **וקשה** - למה הבנים צריכים להיענש בעון אבותם, עד שרק הליכה של ארבעים שנה במדבר יקל מעליהם את עונשם, הרי לא יומתו אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות?

ועוד קשה, שמדוע נגזר על הבנים: "ונשאו את זנותיכם", הרי בפסוק הבא בפסוק ל"ד זה נאמר גם על האבות: "תשאו את עונותיכם", ואם האבות עצמם מקבלים את עונשם, אז למה גם הבנים צריכים לקבל את העונש שכבר מקבלים האבות?

בעל **'שפתי כהן'** שואל מדוע בפסוק ל"א נאמר: "וטפכם אשר אמרתם", ואילו בפסוק ל"ג נאמר: "ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה". ומסביר על פי תורת הגלגולים, **שגלגול שני** נקרא - **'בן'**, ורמז להם שהם עצמם עתידים להתגלגל עד שיגיעו לשלימות. ועפ"י זה גם מסביר את הנאמר בפסוק: "עד תום פגריכם", כלומר, עד שיגמרו להיות בבחינת פגרים ויגיעו לשלימות.

רעיון ב' - **ונראה להמשיך** עפ"י הרעיון דלעיל, שהליכת הבנים במשך ארבעים שנה במדבר היתה לטובת הבנים שיוזנו מהמן, ולהסביר את הפועל - **'ונשאו'** מלשון **נשיאות ראש** ורוממות, שאכילת המן תישא ותרומם אותם בהבנת התורה והיראה ובקרבתם לה'.

ועדיין יש להבין איך הפועל - **'ונשאו'** במובן של רוממות מתחבר להמשך - **'את זנותיכם'**, ומדוע אצל הבנים משתמשת התורה בביטוי - **'זנותיכם'** ואילו לגבי האבות בביטוי - **'עונתיכם'**? ובתחילה **יש להעיר**, שלפי הטעמים יש טעם **'טפחא'** המפסיק בין שני ביטויים אלו, וכאילו כתוב בתחילה שהבנים יהיו רועים במדבר ארבעים שנה **'ונשאו'**, ואח"כ בנפרד נאמר - **'את זנותיכם'**, ונראה לפרש:

א. לפועל - **'זנה'** יש גם משמעות של - **'לסור מעל'** כמו בפסוק: "כי רוח זנונים התעה ויזנו מתחת אלהיהם" (הושע ד', י"ב), וכן בפסוק: "כי זנית מעל אלקיך" (הושע ט', א'). ולמילה - **'את'** יש גם את המובן של - **'תחת'** כמו בפסוק: "ואת הכבשה ישלם ארבעתים" (שמואל ב', י"ב, ו'), שפירושו **שתחת** הכבשה ישלם פי ארבע. ולפי זה נסביר את הפסוק אצלנו, שהבנים יצטרכו לאכול מן המן ארבעים שנה, **'ונשאו'** - ובוזה יינשאו מבחינה רוחנית תורנית ובקרבתם לה', **'את זנותיכם'** - **תחת** זה שאתם האבות **סרתם** מעל ה',

והשפעתם לרעה עליהם. **עוד תם פגריכם במדבר** - ובמיוחד שאתם ממשכים לחיות במדבר בגדר של **פגריים** מבחינה רוחנית, ואתם ממשכים להשפיע בצורה שלילית על הבנים, ולכן יצטרכו לזון עצמם מהמן עד תם פגריכם, שיהיה כח נגדי להשפעה השלילית עליהם.

ב. למילה - **זנותיכם** יש גם מובן של - **מזון**, וכמו שעל הפסוק: **"ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב" (יהושע ב', א')** אומר **רש"י**: **"אשה זונה - תרגם יהונתן: פונדקיתא, מוכרת מיני מזונות"**. ופירוש הפסוק במלואו יהיה, שבניכם יהיו **רועים** - ניוזנים במדבר ארבעים שנה מהמן, וגם **ונשאו** - יישאו עליהם **את זנותיכם** - את המזון שלכם, כי לכם מצד עצמכם לא מגיע מזון בגלל עוונותיכם, ובגלל שאתם עכשיו בגדר של **פגריים**, והם יהיו אחראים על מזונכם **עוד תם פגריכם במדבר**. וכמו שמסביר **מלבי"ם** את המילה - **רועים**, שהבנים יהיו **רועים את אבותם**, כלומר, מזינים את אבותם.

"עוד תם פגריכם במדבר" - מה משמעות הביטוי - **תם פגריכם**? ולאחר שכבר כתוב בפסוק כ"ט: **"במדבר הזה יפלו פגריכם"**, ובפסוק ל"ב חוזר ואומר: **"ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה"**, וכאן בפסוק ל"ג פעם שלישית: **"עוד תם פגריכם במדבר"**.

ראינו לעיל, שמפרשים שבחיותם נחשבו לפגרים, ולכן בפסוק כ"ט נאמר: **"במדבר הזה יפלו פגריכם"** כי הכוונה לאנשים החיים שנחשבים לפגרים, ושייך לומר עליהם שהם יפלו. ובפסוק ל"ב חוזר ואומר: **"ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה"**, להבדיל בינם לבין בניהם, שרק הם יפלו במדבר אך בניהם יזכו להיכנס לארץ. ובפסוק ל"ג אומר שוב: **"עוד תם פגריכם במדבר"** כדי לקצוב את הזמן, עד יצרכו בניהם לרעות במדבר.

ר'בנו בחיי אומר, שהיו בישראל שלש כתות. מהם בכו, מהם התלוננו ואמרו לו מתנו, מהם אמרו ניתנה ראש. וכנגדם הזכיר הכתוב **פגריכם שלש פעמים**. והתורה השתמשה בביטוי - **פגריכם** ללמד שרק הפגרים לבדם מתו, אך לנפשות יש חלק לעולם הבא.

רעיון ג' - נשתמש בדבריו, שהיו בעם שלש כתות, להסביר את הניסוח ההפוך שמופיע בפסוקים. בפסוק כ"ט נאמר: **"במדבר הזה יפלו פגריכם"**, כי מוסב על אלו שאמרו בפסוק ב': **"או במדבר הזה לו מתנו"**, ולחם אומר ה': **"במדבר הזה יפלו פגריכם"**, וההדגשה היא על - **במדבר הזה**, כמו שביקשו - **במדבר הזה לו מתנו**. בפסוק ל"ב מובא בסדר הפוך: **"ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה"**, כי מוסב אלו שאמרו בפסוק ג': **"ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב"**, וה' אומר להם שאין להם לחשוש, כי הוא לא יביא אותם אל **הארץ הזאת לנפל בחרב**, אלא שהם כבר פגרים, והם יפלו לא **בארץ הזאת** אלא **במדבר הזה**. וכלפי אלו שבכו על שצריכים להיכנס לארץ, אומר להם ה': בפסוק ל"ג שאין להם לחשוש, כי באמת לא יכנסו לארץ, אלא יטלטלו במדבר - **עוד תם פגריכם במדבר**.

פסוק ל"ד - **"יום לשנה יום לשנה"** - למה שנה שלימה כנגד יום אחד?

חסד ה' שלא ימותו לפני גיל ששים - וכמו שאומר **רש"י** בפסוק ל"ג: **"ארבעים שנה - לא מת אחד מהם פחות מבן ס', לכך נגזר ארבעים, כדי שיהיו אותם של בני עשרים מגיעין לכלל ששים"**. מוסיף בעל **שפתי כהן** שה' גרם בהשגחה פרטית **שיתורו את הארץ במשך ארבעים יום** כדי שיהיו ארבעים שנה במדבר, שאף אחד לא ימות בכרת לפני גיל ששים. ומדייק זאת מזה שהיה צריך לומר - **שנה ליום**, ומדוע הפך ואמר - **"יום לשנה"**, אלא ללמד שכל יום שהם תרו את הארץ היה בשביל שבמקביל לו יהיו שנה במדבר.

ליום אחד יש כח של שנה - במס' **חגיגה** (ה' ע"ב) מובא: **"רב אידי אבוה דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב, והוה קרו ליה רבן 'בר בי רב דחד יומא'..."** חלש דעתיה... נפק רבי יוחנן לבי מדרשא ודרש - **ואותי יום יול ידרשון** ודעת דרכי יחפצון, וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו, אלא לומר לך - כל העוסק בתורה אפילו **יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה**. וכן במדת **פורענות**, דכתיב **'במספר הימים אשר תרתם את הארץ, וכי ארבעים שנה חטאו והלא ארבעים יום חטאו**, אלא לומר לך - כל העובר עבירה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה."

רעיון ד' - **בכל זמן צריך שיהיו ששים ריבוא בישראל - ואולי, ניתן לומר**, שהשלימות של ישראל היא שיש ששים ריבוא ישראל, ואם היו נענשים להיות במדבר רק ארבעים יום כנגד הימים שתרו בהם את הארץ, אז היו מתים תוך ארבעים יום ששים ריבוא ישראל, והיו עם חסר. לכן ה' פיזר את זמן מותם למשך של ארבעים שנה, כך שמתוך שש מאות האלף שנגזר עליהם למות, מתו כל שנה רק חמשה עשר אלף שהגיעו לגיל ששים, וכנגדם נוספו אותם טף שנכנסו לגיל עשרים, ויוצא שבכל השנים לא פחתו מששים ריבוא.

"וידעתם את תנאותי" - מה הכוונה במילה **תנאותי**? **תנאותה - הסרה - רש"י** מפרש: **"את תנאותי - שהניאותם את לבבכם מאחרי. תנאותה לשון הסרה כמו (במדבר ל') כי הניא אביה אותה"**. **ולכאורה**, לפי פירושו היה צריך להיות כתוב - **תנאותכם** ההסרה שלכם. ולכן מסביר בעל **שפתי חכמים** שאם הם מסירים לבם מה', אז גם ה' מסיר ליבו מהם, לכן נאמר - **תנאותי**.

אך, בפשטות פירושו אינו תואם את דברי **רש"י** שאומר במפורש: **"שהניאותם את לבבכם מאחרי"**, ומה **עוד** שה' אף פעם אינו מסיר את ליבו מעם ישראל, אף במקרים שהוא מסתיר עצמו מהם. לכן נראה, שאפשר לפרש את המילה - **תנאותי** בשתי צורות: **א.** **התנאותה** כלומר ההסרה שלי, וכך הבין בעל **שפתי חכמים**. **ב.** אך אפשר גם להסביר במובן של - **התנאותה** שלכם מאתי, ונראה לומר שזוהי היתה כוונת **רש"י**.

תנאותה - תרעומת - אך **אונקלוס** מתרגם: **"ותדעון ית דאתרעמתון עליי"**, מלשון תרעומת, שבני ישראל התרעמו על ה'.

רעיון ה' - **תנאותה - אונאה - ואולי, תנאותי** מלשון **אונאה**, אונאת דברים, שאמרו על ה' כמובא בפסוק ג': **"ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז"**, ולכן ה' אומר להם שבזה שתלכו ארבעים שנה במדבר, בזה תדעו שאונאתם אותי.

ואיסור אונאת דברים נלמד מהפסוק: **"ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך כי אני ה' אלהיכם"** (ויקרא כ"ה, י"ז), וכמו שמביא שם **רש"י**: **"ולא תונו איש את עמיתו - (ת"כ) כאן הזהיר על אונאת דברים, שלא יקניט איש את חברו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ. וא"ת מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלהיך היודע מחשבות הוא יודע"**.

ואולי אפשר לדרוש, שהציווי: **"ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך"** בא לרמוז לאדם, שלא יעבור על האיסור של אונאת דברים גם כלפי ה', שגם הוא עמיתו של האדם. שהרי **ניתן להקשות** על פשר הכפילות: **"ויראת מאלהיך כי אני ה' אלקיכם"**, ונדרוש שהאחד בא לדרש חז"ל כפי שמובא **ברש"י**, והשני בא לדרוש כדברינו שגם את ה' אסור לאונות. ויש לצרף לכאן, שבמקרה של המרגלים עברו ממש על דברי חז"ל: **"ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו, לפי דרכו והנאתו של יועץ"**, כי המרגלים השיאו לישראל עצה שלא יעלו לארץ, והיא עצה שאינה הוגנת להם, אלא רק לפי דרכם והנאתם של המרגלים, וכמו שמסבירים חז"ל את הסיבה לעצתם.

השיעורים מתקיימים בזית הכנסת חניכי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11:00 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם צמהדורה מורחבת,

נא לפנות לכחוצת - Ingber@bezeqint.net